

Иновация, задвижвана от данни

Ролята на данните за иновацията и оптимизиране на услугите

Иво Емануилов, LL.M
Научен сътрудник, KU Leuven
Асоцииран експерт, Фондация ЛИБРе

<http://www.constantproject.eu>

-
- Какво представляват данните и защо са ключови за иновацията?
 - Преглед на текущите инициативи на европейско равнище
 - Разграничението между лични и индустриални данни
 - Данните: един обект, различни режими

Данните

Из лабиринта на понятията и определенията

This project is implemented with the financial support of the Training of National Judges Programme of the European Union under Grant Agreement No. SI2.763330-HT.5232

GDPR

Защо сега?

„Големи“ данни

- Всекидневно създаваме 2.5 квинтилиона байта данни
- 90 % от данните, с които разполагаме днес, са създадени през последните 2 години
- Обемът на данните се удвоява на всеки 3 години
- Интерес към правата върху данните

Стратегия за цифров единен пазар за Европа

- Вътрешен пазар на данни... или пета икономическа свобода в правото на ЕС?
- Катализатор за икономическия растеж, иновациите и цифровизацията на всички икономически сектори
- Иновациите, основани на използването на извличане на текст и данни, могат да бъдат възпрепятствани поради неясна правна рамка и различаващи се подходи на национално равнище
- COM(2015) 192 final

Дефиниция

- “Информационен актив, характеризиращ се с такъв голям обем, скорост и разнообразие, които изискват специфични технологии и аналитични методи за превръщането му в стойност” (De Mauro et al 2016)
- **Набори от данни (data sets), създавани от лица или по-често генерирани от машини, които са толкова големи и комплексни, че традиционните методи за обработване вече не са адекватни**
 - Примери за данни: географска информация, статистики, данни за времето, данни от изследвания, данни за транспорта, данни за потреблението на енергия, данни за здравето, записи на транзакции, мобилни GPS сигнали...
 - Примери за процеси, изискващи нови методи: събирането и обмена на данни чрез онлайн платформи и приложения на интернет на предметите (свързани индустрии, интелигентни градове, енергийни мрежи, свързани автомобили)

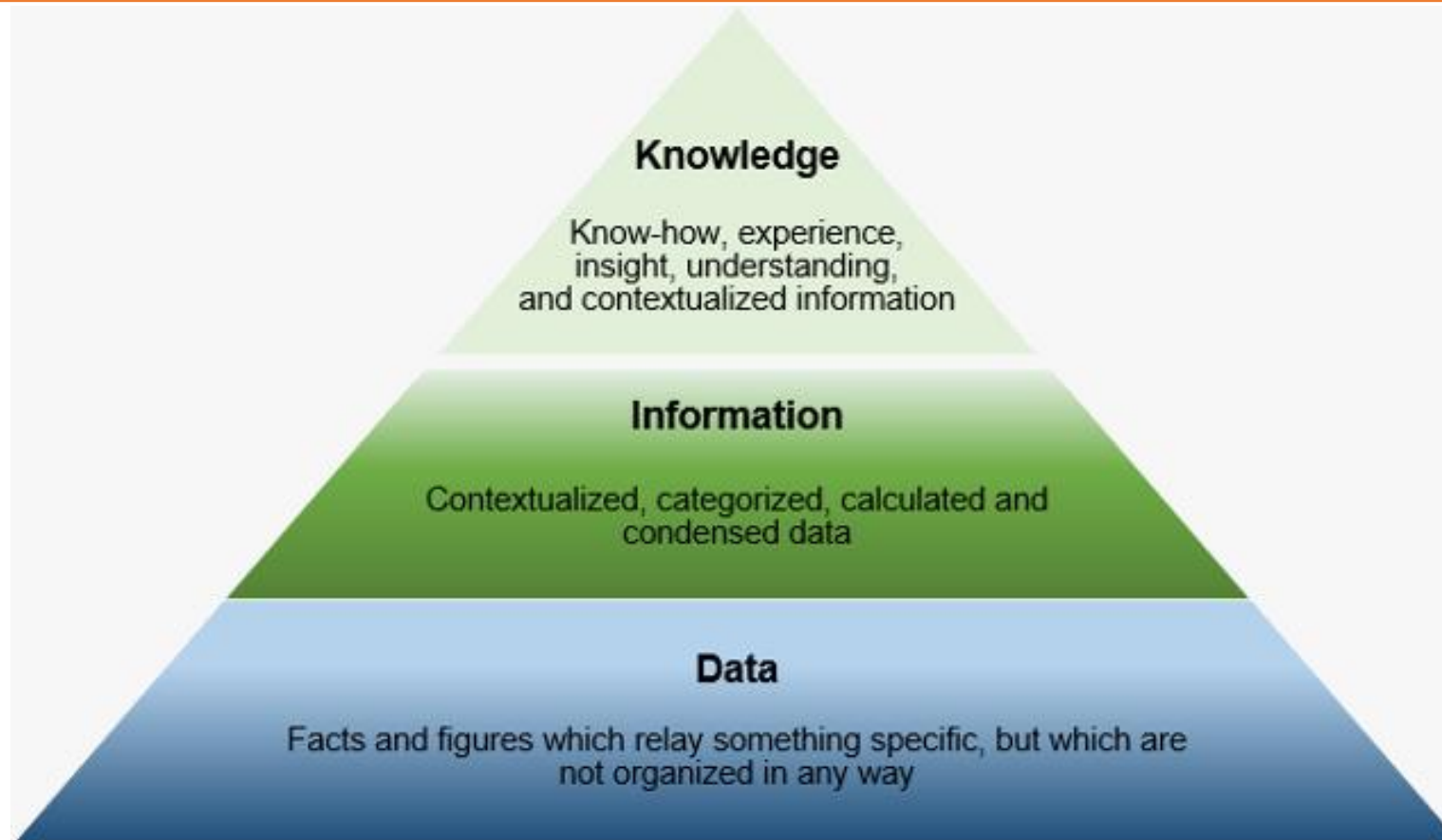

Определения за „големи“ данни (2)

- Стойността не се намира в самите данни, а във възможните начини за употреба и времето на тяхното използване (напр. данни в реално време са по-ценни от статични данни)
 - Предизвикателството е в аналитичните методи, които се прилагат спрямо тези данни
 - Напр. анализ, съхраняване, обработка на данни, търсене, споделяне, съхранение, трансфер, визуализация, заявки, актуализиране и поверителност на информацията

Пирамидата на данните, информацията и знанието

Разграничението между лични и индустриални данни

Лични данни

- Регламент 2016/679
- Директива 2016/680
- Директива 2002/58

Индустриални данни

- Регламент за свободно движение на нелични данни (проект)

Текущи инициативи в ЕС

Към икономика, основана на данните

Изграждане на основана на данни европейска икономика (COM (2017) 9 Final)

- Стойността на основаната на данни икономика на ЕС е оценена на 257 милиарда евро през 2014 г. или 1,85 % от БВП на ЕС
- Прогноза до 2020 г. стойността ѝ да се повиши до 643 милиарда евро, което ще представлява 3,17 % от общия БВП на ЕС
- Барииери пред свободното движение:
 - Местоположение на данните - цифров „граничен контрол“?
 - Защита на неприкосновеността на личния живот (срв. баланс на целите в съобр. 9 ОРЗД)
 - Сигурност на мрежите и информационна сигурност (напр. критична инфраструктура, електронни доказателства и др.)

Достъп до данни и предаване на данни

- Данни, генерирани от машини или процеси въз основа на нововъзникващи технологии
 - данните, получени от датчиците, използвани в модерните земеделски стопанства, се използват за създаване на приложение за оптимизиране на добивите
 - данните, получени от датчиците в светофарите, биха могли да се използват за създаване на приложение за управление на трафика или за оптимизиране на маршрутите
- Проблем: участниците на пазара трябва да имат достъп до големи и разнообразни масиви от данни, достъпът до които често се ограничава от тези, които ги генерират чрез създаване на т. нар. „силози“ (изолирани системи)

Видове данни

- Лични и нелични данни
 - Пример: данните, генерирани от домашни температурни датчици, може да бъдат лични по своето естество, ако могат да бъдат свързани с живеещо там лице
 - Пример: данните за влажност на почвата не са лични
- Машинно генерирани данни
 - Създават се без пряката намеса на човек, с помощта на компютърни процеси, приложения или услуги, или от датчици, с които се обработва информация от оборудване, софтуер или машини, били те виртуални или реални
 - Могат да бъдат както лични, така и нелични – най-често смесени набори от данни

Ограничен достъп до данни

- Дружествата, които притежават големи количества данни, обикновено са склонни да използват главно собствени възможности за анализ на данни
- Много дружества не се възползват от или не дават възможност за приложни програмни интерфейси (ППИ) (които определят как следва да си взаимодействат различните приложения), които могат да служат като безопасни входни портове за нова и иновативна употреба на притежаваните от дружествата данни

■ Необработени машинно генерирани данни

- Разчита се на договорни решения, но използването на наличните в ЕС инструменти на съществуващото общо договорно право и конкурентно право може да е достатъчно за справяне с този проблем
- Не са защитени от действащите права върху интелектуалната собственост, тъй като се счита, че те не са резултат от интелектуално усилие и/или че нямат някаква степен на оригиналност
- Особеното право (*sui generis*) съгласно **Директивата за базите данни (96/9/ЕО)**, с което на производителите на бази данни се дава правото да не се допуска извличане и/или повторно използване на цялата или на съществена част от съдържанието на база данни, може да предостави защита само при условие, че създаването на такава база данни включва съществена инвестиция за придобиването, проверката или оформлението на нейното съдържание
- **Директивата относно защитата на търговски тайни (2016/943/ЕС)** гарантира защита на търговските тайни срещу тяхното незаконно придобиване, използване и разкриване. За да бъдат квалифицирани данни като „търговска тайна“, трябва да са взети мерки за защита на секретността на информацията, която представлява „интелектуалния капитал на дружеството“

Фактическа собственост

- Производителите или доставчиците на услуги може да станат фактически „собственици“ на данните, които се генерират от техните машини и процеси, дори и когато машините са собственост на потребителя
- Фактическият контрол над данните може да бъде източник на отличаване или конкурентно предимство за производителите => проблематично, защото производителят често не допуска потребителят да разреши използването на данните от друга страна
- Различните участници на пазара, които имат контрол над данните, може в зависимост от спецификите на пазарите да се възползват от пропуските в регулаторната рамка или от съществуващата правна несигурност, като налагат на потребителите неравноправни стандартни договорни условия или чрез такива технически средства като защитени формати или криптиране

Изграждане на основана на данни европейска икономика (COM (2017) 9 Final)

Цели на бъдещата рамка

- **Подобряване на достъпа до анонимни машинно генерирани данни**
 - Споделяне, повторно използване и обединяване машинно генерираните данни = източник за създаване на стойност, иновации, нови бизнес модели
- **Улесняване и стимулиране на споделянето на такива данни**
 - Насърчаване на ефективния достъп до данни – предвид евентуалните различия във възможностите за преговаряне на участниците на пазара.
- **Защита на инвестициите и активите**
 - Законният интерес на участниците на пазара, които инвестират в развитието на продукт и справедливо споделяне на печалбите между притежателите на данни, обработващите данни и предоставящите приложение по веригите на създаване на стойност.
- **Избягване на разкриването на поверителни данни**
 - Намаляване на рисковете от разкриване на поверителни данни, по-специално пред съществуващи или потенциални конкуренти.
- **Свеждане до минимум на ефектите на обвързване**
 - Неравностойните възможности за преговаряне на дружествата и частните лица

Фрагментирани режими за използване на (нелични) данни

■ Колекции от данни: авторскоправен режим

- Директивата за базите данни 96/9/ЕС – очаквани резултати от прегледа на директивата
 - Изключенията по чл. 9 осигуряват определено ниво на достъп, но не са хармонизирани
- Реформа на авторското право: ново изключение за извличане на информация от текст и данни (Предложение за директива от септември 2016)

■ Публични данни: PSI – Информация в общественения сектор – инициативи:

- Директива 2003/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 ноември 2003 година относно повторната употреба на информацията в общественения сектор – предложение за разширяване на персоналното действие
 - Органи от общественения сектор, чиято дейност е търговска или промишлена
 - Субекти на частното право, натоварени с изпълнението на задачи от общественения сектор

Фрагментирани режими за използване на (нелични) данни

■ Поверителни данни

- Директива (ЕС) 2016/943 на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2016 година относно защитата на неразкрити ноу-хау и търговска информация (търговски тайни) срещу тяхното незаконно придобиване, използване и разкриване

■ Електронни данни

- Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за рамка за свободното движение на нелични данни в Европейския съюз – два типа пречки:
 - Национални изисквания за локализиране на данни в определена територия
 - Частни ограничения, свързани с правни, договорни или технически проблеми, които затрудняват или пречат на потребителите на услуги за съхранение или друга обработка на данни да прехвърлят данните си от един доставчик на услуги към друг или обратно към собствените си информационни системи, включително при прекратяване на договора им с доставчик на услуги

Какъв е проблемът?

- Използването на разнопосочна и объркваща терминология
 - „Собственост“ върху данни?
 - Контрол върху достъпа до данни
 - Придобиване на данни
- Проблемът се свежда до контрола върху данните – и той не е нов:
 - Права върху интелектуална собственост
 - Договорни инструменти (споразумения за неразгласяване на информация, общи условия и др.)
 - Технологични устройства и други форми на технически и организационни мерки като криптиране, защитни стени и др.
- Мотивът е свързан с потенциалните антиконкуретни ефекти от господстващото положение на малък кръг от участници на пазара

Свободно движение на нелични данни

Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за рамка за свободното движение на нелични данни в Европейския съюз

- Легално определение за „данни“: данни, различни от личните данни, както са определени в член 4, параграф 1 от Регламент (ЕС) 2016/679
 - Чл. 4, параграф 1 ОРЗД: „лични данни“ означава всяка информация, свързана с идентифицирано физическо лице или физическо лице, което може да бъде идентифицирано
- Прилага се за съхранението или друга обработка на електронни данни, различни от личните данни, в Съюза, осигурявано:
 - като услуга на потребителите, постоянно живеещи или установени в Съюза, независимо дали доставчикът е установен в Съюза или не, нито
 - дали услугата се предлага от физическо или юридическо лице, което пребивава или е установено в Съюза за собствените си нужди

- Премахване на пречките пред свободното предоставяне на услуги за съхранение или друга обработка на данни в целия Съюз (съобр. 7 и следв.)
 - Терминът „съхранение или друга обработка на данни“ се използва в най-широкия смисъл, като се включва използването на всички видове информационни системи, независимо дали се намират в помещенията на потребителя или се възлагат на доставчик на услуги по съхранение или друга обработка на данни.
 - Обхваща обработката на данни с различни нива на интензитет, от тяхното съхранение („инфраструктура като услуга“ — IaaS), до обработката на данни на платформи („платформа като услуга“ — PaaS) или в приложения („софтуер като услуга“ — SaaS).
- Насърчаване на конкурентоспособността на вътрешния пазар на ЕС

Цели на проекторегламентата (2)

- Определяне на правила, свързани с изискванията за **локализирането** на данните
- Определяне на правила, свързани с **наличието на данни за компетентните органи**
- Определяне на правила, свързани с **прехвърлянето на данни за професионалните потребители**
- Всяка държава членка определя **единно звено за контакт**, което поддържа връзка с единните звена за контакт на другите държави членки и с Комисията по въпросите на прилагането на настоящия регламент

Премахване на ограниченията, свързани с локализирането на данни

- Местоположението на съхранение или друга обработка на данни в Съюза не се ограничава до територията на конкретна държава членка, а съхранението или друга обработка във всяка друга държава не може да бъде забранявано или ограничавано, освен в случаите, когато това е оправдано от съображения за обществената сигурност
 - „изисквания за локализиране на данни“ означава всяко задължение, забрана, условие, ограничение или друго изискване, предвидено в законовите, подзаконовите или административните разпоредби на държавите членки, което налага мястото на съхранение или друга обработка на данни да бъде на територията на конкретна държава членка или пречи на съхранение или друга обработка на данни във всяка друга държава членка (чл. 3.5)
- В срок от 12 месеца след датата на прилагане на регламента държавите членки гарантират, че всяко изискване за локализиране на данни, което не съответства на регламента, е отменено
- Държавите членки предоставят подробна информация за всички изисквания за локализиране на данни, приложими на тяхната територия, посредством публично достъпен единен информационен пункт онлайн, който редовно се актуализира

Наличност на данни за компетентните органи

- На компетентните органи не може да бъде отказан достъп до данни на основание, че тези данни се съхраняват или обработват по друг начин в друга държава членка
- Регламентът не засяга правомощията на компетентните органи да изискват и да получават достъп до данни за изпълнението на служебните си задължения в съответствие с правото на Съюза или националното право

Прехвърляне на данни за професионални потребители (1)

- Не става въпрос за същинско „право на преносимост“
- В оценката на въздействието се говори за задължение за доставчиците да улеснят смяна на доставчика или преносимост на данни за потребителите
- Негативно становище през август 2017 г.: липса на убедителни аргументи в подкрепа на ново право за преносимост за облачни услуги
- В проекторегламентата е възприета смекчена опция: мерки за саморегулация със съдействието на ЕК

Прехвърляне на данни за професионални потребители (2)

- Комисията насърчава и улеснява разработването на кодекси за поведение с цел саморегулиране, в които се определят насоки за най-добри практики, за да се улесни смяната на доставчици и да се гарантира, че те предоставят на професионалните потребители достатъчно **подробна, ясна и прозрачна информация** преди сключването на договор за съхранение и обработка на данни
- Въпроси, по които се предоставя такава информация:
 - Процесите, техническите изисквания, сроковете и таксите, които се прилагат в случай, че **(1)** професионален потребител иска да премине към друг доставчик или **(2)** да прехвърли данни обратно в собствените си информационни системи.
 - Процесите и местонахождението на всички резервни копия на данни, наличните формати и помощни средства, изискваната ИТ конфигурация и минималната ширина на честотната лента за мрежата; времето, необходимо преди започване на процеса по прехвърляне на данни и времето, през което данните ще останат на разположение за прехвърляне; **гаранциите за достъп до данните в случай на несъстоятелност на доставчика**; както и
 - Оперативните изисквания за смяна или прехвърляне на данни в структуриран, широко използван и машинночитаем формат, който дава достатъчно време на потребителя да смени доставчика или прехвърли данните

Информацията в общественения сектор

Към разширен обхват на правилата за достъп до информация в общественения сектор

-
- Директива 2003/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 17 ноември 2003 година относно повторната употреба на информацията в общественения сектор
 - Изменена с Директива 2013/37/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година

- Информация в общественния сектор = информация, притежавана от общественния сектор
 - Държавните, регионалните или местните власти и органи, институции, ръководени от **публичното право**, и
 - Асоциации, формирани от един или повече такива органи или един или повече такива **органи, които се управляват от публичното право**
- Обхват: повторното използване и практическите средства за улесняване на повторното използване на съществуващите документи, притежавани от органите от общественния сектор в държавите-членки с цел изпълнение на **обществените им задачи**
 - Няма легална дефиниция на понятието „обществена задача“
 - Изключени от приложното поле са:
 - Органи от общественния сектор, чиято дейност има промишлен или търговски характер
 - Субекти на частното право, натоварени с изпълнението на обществени задачи

- Режимът се отнася до правилата за „повторно използване“, не за достъпа до тази информация – тя „надгражда и **не засяга режимите на достъп** в държавите членки“
 - „Повторно използване“ означава използването от страна на физически или юридически лица на документи, притежание на институциите в общественения сектор, за търговски или нетърговски цели, различни от първоначалната цел в рамките на обществената задача, за която документите са били създадени. Обменът на документи между органите от общественения сектор само с цел преследването на техните обществени задачи не представлява повторно използване.
 - Обхватът на директивата зависи от националното право (фрагментация)
- Разграничение между „повторно използване“ и „достъп“?

- Недискриминационни условия по отношение на сравними категории на повторно използване
 - Ако документите са повторно използвани от органи от общественения сектор като изходен материал за нейната **търговска дейност**, която излиза извън обхвата на нейните обществени задачи, за доставката на документи за такива дейности се прилагат същите такси и други условия, каквито се прилагат и по отношение на другите потребители
 - Всички търговски дейности ли са сравними една с друга?
- Търговска дейност от страна на органи от общественения сектор в конкуренция с частния сектор

Авторскоправен режим

Приложимост на авторскоправния режим към данните

- Не се прилага като такава към данните (съотношение между съдържание и форма)
- Единствено за *произведение*, което е резултат от *творческа дейност* и е изразено в *обективна форма* (чл. 3 ЗАПСП)
 - Но: изключителните права върху произведението дават възможност за изключителен достъп и до съставляващите го данни и съответно за ограничаване на достъпа на трети лица
- **Закрила за колекции от данни**
 - Авторското право върху сборници, антологии, библиографии, бази данни и *други подобни* принадлежи на лицето, което е извършило *подбора* или *подреждането* на включените произведения и/или материали, освен ако в договор е предвидено друго (чл. 11 ЗАПСП)

- Директива 96/9/ЕО установява *sui generis* право, което е независимо от авторското право
 - „База данни“ означава сборник от самостоятелни произведения, данни или други материали, подредени по систематичен или методичен начин и индивидуално достъпни по електронен или друг път
- **Право на производителя** на база данни, която показва, че е налице **количествено или качествено съществена инвестиция** за придобиването, проверката или оформлението на съдържанието, **да не допуска извличане и/или повторно използване** на цялата или на съществена част, в количествено или качествено отношение, от съдържанието на тази база данни
 - Критерият е да са направени съществени инвестиции при получаването, проверката или оформлението на (съществуващите) данни
 - Инвестиции в създаването на данните не дава право на закрила – ECJ, Case C-203/02, *The British Horseracing Board Ltd and Others v William Hill Organization Ltd*, ECLI:EU:C:2004:695

Данните като част от „стоки“... и данните като „стоки“

Директива на Съвета от 25 юли 1985 година за сближаване на законовите, подзаконовите и административните разпоредби на държавите-членки относно отговорността за вреди, причинени от дефект на стока и Закон за защита на потребителите

Понятието за „стока“

- Стока е всяка движима **вещ**, независимо дали е **част от друга ДВИЖИМА** или недвижима вещь (...) Стока е и електричеството (чл. 130, ал. 2 ЗЗП)
- Производител е всяко лице, което по занятие произвежда стоки в завършен вид, суровини и съставни части, включени в производството на други стоки, или което се представя за производител, като поставя върху стоката своето име, търговска марка или друг отличителен знак. (чл. 130, ал. 3 ЗЗП)
- Могат ли данните да бъдат „стока“ и ако да – кога?

- “Движима вещ”, т.е. материални обекти - изключението за електричеството потвърждава правилото
- Стоки, използвани в контекста на предоставянето на услуга?
 - Когато стоките се използват в контекста на предоставяне на услуга, съдилищата се стремят да установят дали вредата може да бъде свързана с продукта или с услугата. Ако е свързана с продукта – налице е дефект (CJEU, Veedfald)
 - Разделение по отношение на софтуера – обикновено се прибягва до сравнението със стоките, когато се използват в контекста на предоставяне на услуги – телеологично тълкуване в съответствие с целите на директивата (съобр. 2)
- Данните като стока?
 - Ако данните са съхранени върху движима вещ – напр. компонент в авиационно оборудване, смартфон и др. – производителят би носил отговорност
 - Самостоятелен обект?

Обобщение

Как да се справим с фрагментацията и забавяне на процеса на иновация?

- Предизвикателствата на изкуствения интелект изисква бързо разрешение на въпроса с контрола върху данните
- Потенциалът на „големите“ данни определя пътя към иновациите
- Разрешаването на някои от тези проблеми изисква секторен подход... напр. в областта на транспорта
- Данните не са изолирано явление и не оказват въздействие единствено върху дейностите на информационното общество
- Връзка с режима на отговорността за вреди, задълженията на производителите и въвеждането на нови модели в силно регулирани индустрии с критични за безопасността изисквания
- Значима роля на конкурентното право (но не само) за разрешаване на тези проблеми

Благодарим за вниманието!

Legal notice: The contents of this presentation are the sole responsibility of the authors and the implementing beneficiary - LIBRe Foundation, and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission. More information for LIBRe Foundation or contact details, can be found at <http://libreresearchgroup.org>